

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

5-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Qurbonova Marg'uba</i> O'ZBEK TILI VA TIL SIYOSATI: TARIXIY EVOLYUTSIYA VA ZAMONAVIY OMMALASHTIRISH VOSITALARI	13-15
<i>Polvanov Azim Kuchkarovich</i> AMIR TEMUR QO'SHINIDA HARBIY TA'MINOT VA ASKAR SAFARBARLIGINING MANBALARDA YORITILISHI	16-21
<i>Esnazarova Zulfiya Baltashovna</i> QORAQALPOQLARNING SHAHAR MADANIYATI (1873 – 1924)	22-27
<i>Axmedov Shaxzod Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDAGI YOSHLAR TASHKILOTLARI FAOLIYATI TARIXIDAN (1991 – 2017-yillar)	28-36
<i>Mamajonov Alisher, Alisherov Abduvohid</i> IKKINCHI JAHON URUSHI JANG MAYDONLARIDA ANDIJONLIK RAHBAR XODIMLARINING ISHTIROKI	37-43
<i>Mamasaidov Lutfillo Payzullo o'g'li</i> XALQ TA'LIMI SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA HAMKORLIK ALOQALARI	44-47
<i>Asadova Ra'no Baymanovna</i> INNOVATIVE APPROACHES TO URBAN PLANNING AND TOURISM INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN NEW UZBEKISTAN (CASE STUDY OF INDIA'S EXPERIENCE)	48-52
<i>Esanova Nilufar</i> 1991-2024 YILLARDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANOAT SOHASIDA HAMKORLIGI: NATIJALAR VA ISTIQBOLLAR (HINDISTON VA XITOIY MAMLAKATLARI MISOLIDA)	53-56
<i>Abdug'aniyev Bekzod Abduvali o'g'li</i> O'ZBEK XONLIKLARI VA USMONLI DAVLATI HUKMDORI SULTON SULAYMON O'RTASIDAGI SIYOSIY ALOQALAR	57-64
<i>Xudoyberdiyev Axrorboy Nabi o'g'li</i> HUDUDIIY YONDASHUV ASOSIDA YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISH: QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA	65-70
<i>Zokirjanov Mirzohid Shuxrat o'g'li</i> XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARIDA BOKU NEFT SANOATINING ROSSIYA IQTISODIIY HAYOTIDA TUTGAN O'RNI	71-74
<i>Xudayberdiyev Utkir Toshmuradovich</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA TOSHG'UZOR-BOYSUN-QUMQO'RG'ON TEMIR YO'LINING QURILISHI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIIY AHAMIYATI	75-80
<i>O'rmonov Husniddin Baxriddin o'g'li</i> ULUG' VATAN URUSHINING DASTLABKI YILLARIDA O'ZBEKISTON SANOATI	81-88

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Urdushev Xamrakul, Sirojiddin Eshanqulov

MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASSTERLARI:

EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN RIVOJLANISH 89-98

Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali qizi

MOBIL ILOVALAR ORQALI XIZMAT KO'RSATISH:

QULAYLIKMI YOKI NAZORAT VOSITASIMI? 99-104

Xakkulov Akbar Uralovich

MARKAZIY BANK FOIZ SIYOSATINING BANKLARNING FOIZ RISKIGA TA'SIRI 105-111

Amonov Mehridin Oromiddinovich

TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BOSHQARISHDA RAHBARLIK USLUBI:

AVTOKRATIK RAHBARLAR 112-117

Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna

HUDUDLARDA AHOLI SALOMATLIGINI TA'MINLANGANLIK DARAJASINI

BAHOLASH USULLARI VA MEZONLARI 118-125

Yangiboyev Rustam Berdiyarovich

TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIGINI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI 126-131

Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich

DXSH LOYIHALARIDA INVESTITSION KRAUDFANDING MODELIDAN

FOYDALANISH ORQALI INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISH VA UNI TURISTIK

XIZMATLAR KO'RSATISH SOHASIDA QO'LLASH ISTIQBOLLARI 132-143

Eshqobilova Nigoraxon, Qurbonova Safiyabonu

DAVLAT BUDJETINING DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING

NAZARIY ASOSLARI 144-150

Umronov Eldorbek Sodirovich

HUDUDLARDA INNOVATSION XIZMATLAR TURLARI RIVOJLANISHINING

EKZOGEN VA ENDOGEN OMILLARI, ULAR TASNIFI VA KO'RSATKICHLARI 151-159

Turgunov Jasurbek, Siddikova Farangiz

OPPORTUNITIES AND PROSPECTS FOR DEVELOPING A GREEN ECONOMY

IN UZBEKISTAN 160-172

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ahmedova Dilrabo

YOSHLARNING MA'NAVIY-AXLOQIY QIYOFASINING SHAKLLANISHIGA TARIXIY

JARAYONLARNING TA'SIRI 173-177

Raxmatova Xolidaxon Xolikovna

NAQSHBANDIYLIKDAGI MUROSA FALSAFASIGA OID QARASHLARINING

FALSAFIY TAHLILI 178-184

Kurbonaliyev Ural Xatamovich

ZAMONAVIY AXLOQIY INQIROZ SHAROITIDA ABU MUHAMMAD ABDULLOH

DORIMIY MEROSINING YOSHLAR MA'NAVIYATINI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 185-189

Soipova Mavjuda Karimjanovna

FAZL IBN AHMAD TA'LIMOTIDA BILISH MASALASI 190-194

<i>Jabborova Saodat Sattorovna</i> MA'NAVIYAT DAVLAT VA JAMIYAT RIVOJLANISHINING ASOSI	195-198
<i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i> VOLTER FALSAFIY QARASHLARIDA FRANSIYADA AGRAR MUNOSABATLAR TAHLILI	199-204
<i>Olimova Moxinur Ravshanbek qizi</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA MA'NAVIYATNING O'RNI	205-208
<i>Usarkulov Oybek</i> O'ZBEKISTON VA JANUBIY KOREYA O'RTASIDAGI MADANIY, ILMIY-TEXNIKAVIY ALOQALARNING IJTIMOIIY AHAMIYATI	209-214
<i>Majidov Sodiqjon Sadullayevich</i> IJTIMOIIY ZIDDIYATLAR VA IJTIMOIIY FALSAFIY TALQINLAR	215-218
<i>Абдуллаева Икбола Мохировна</i> КНИГА – КАК ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ ВИДОВ ИСКУССТВА – ИСКУССТВО СЛОВА	219-226
<i>Yusupova Ranoxon Tolibjonovna</i> MUHANDISLIK TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY- FALSAFIY OMILLARI	227-230
<i>Turabova Sevara Kattaqulovna</i> GLOBAL MEHNAT BOZORIDA SOFT SKILLS VA IJTIMOIIY ONGNING STRATEGIK INTEGRATSIYASI	231-235
<i>Rustamov Ramz Rizoqulovich</i> DESTRUKTIV TARG'IBOT TA'SIRIDAN HIMOYALANISHDA TANQIDIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH AHAMIYATI	236-240
<i>Aslanov Said Karimovich</i> TIZIMLI YONDASHUV VA BOSHQARUV FAOLIYATING O'ZORO ALOQADORLIGI	241-244
<i>G'aniyev Elbek Abdizoitovich</i> YOSHLARDA AXLOQIIY INQIROZ KUCHAYISHIDA OMMAVIIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI	245-248
<i>Bozarov Dilmurod Mirzarasulovich</i> SINERGETIKANING ONTOLOGIK MUAMMOLARNI HAL ETISHDAGI O'RNI	249-252
<i>Ochilova Nigora Ruzimuratovna</i> GLOBAL MUAMMOLARNI BARTARAF ETISHDA XALQARO KUCHLAR BIRLASHUVINING AHAMIYATI	253-258
<i>Azimov Ozod Mamatkulovich</i> YOSHLARDA EKOESTETIK DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISHNING FALSAFIY ASOSLARI	259-264
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdamovna</i> TARIXIIY MANBALARDA YOSH MUTAXASSISLARNI RIVOJLANTIRISH HAQIDAGI QARASHLAR	265-271
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Мамбетов Сердар Ахмедович</i> СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА РУССКИХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ НА КАРАКАЛПАКСКИЙ ЯЗЫК	272-280

<i>Qurbanova Hilola Maqsadbek qizi</i> PRACTICAL NEEDS' ANALYSIS OF SOME BILINGUAL STUDENTS	281-288
<i>Rakhmonova Yulduz Khusanovna</i> A HETEROGENEOUS LEGACY: EXAMINING HEMINGWAY'S STYLE IN HIS LATER YEARS	289-295
<i>Yakubova Nilufar Egamberganovna</i> ESKI O'ZBEK TILIDA TAF'IL QOLIPLI O'ZLASHMALAR	296-301
<i>Sadullayeva Muxlisa Xamrayevna</i> ZAMONAVIY O'ZBEK HIKOYALARIDA BADIY KONFLIKT MASALASI	302-307
<i>Shomurodova Shahlo, Axmedjanova Farida</i> MARGARET DRABBLING "THE MILLSTONE" ASARIDAGI NOYOB KO'RINISH	308-311
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF THE STRUCTURAL-SEMANTIC FEATURES OF ENGLISH AND UZBEK WORD COMBINATIONS	312-315
<i>Otajonova Dildor Baxtiyarovna</i> HAQORAT VA TAHDIDLAR BILAN BOG'LIQ DA'VOLARNI SUD-LINGVISTIK EKSPERTIZADAN O'TKAZISH ALGORITMI	316-325
<i>Файзуллина Наргиза Дамировна</i> СОВРЕМЕННЫЕ СИНОНИМЫ И ТЕРМИНЫ КОМПЬЮТЕРНО-ИГРОВОГО СЛЕНГА В РУССКОМ ЯЗЫКЕ	326-331
<i>Sodiqova Dinora Ilhom qizi</i> ANALYSIS OF PRINCIPLES OF CONVEYING FEELINGS CONCERNING LITERARY TRANSLATION	332-337
<i>Nazimova Himmatoy</i> "DEV" VA "YALMOG'IZ" OBRAZI ETIMOLOGIYASI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY ILDIZLARI TAHLILI	338-342
<i>Arziqulova Xurshida, Mustanova Shohista</i> SHARQ VA G'ARB DRAMATURGIYASI: MADANIY ALOQALAR VA ILHOM MANBALARI	343-348
<i>Azizova Feruza Rejaveliyevna</i> TA'LIM JARAYONIDA INNOVATSION G'OYALAR VA TEXNOLOGIYALARNI JORIY QILISH ZAMONAVIY TA'LIMNING BOSH STRATEGIYASI	349-353
<i>Agzamova Gulrux Ravshan qizi</i> XITOIY TILIDAGI MUHOJAAT ATAMALARINING UMUMIY VA XUSUSIY BELGILARI	354-358
<i>Sherkulov Sardor Komilovich</i> SOCIAL PROBLEMS IN THE WORKS OF THOMAS HARDY: AN INVESTIGATION OF CLASS INEQUALITY, GENDER AND INDUSTRIALIZATION	359-364
<i>Rasulov Zubaydullo, G'ayratova Oybegim</i> DISKURS — LINGUAPRAMAGMATIK YONDASHUV OBYEKTI SIFATIDA	365-368
<i>Bozorova Umida Qilichovna</i> BADIY KIRITMALARNI ROSSIYADA O'RGANILISHI	369-372
<i>Nuriddinova Huriyat Baxtiyorovna</i> TOPISHMOQLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	373-376

Mamadiyeva Hilola

TAOM NOMLARINING TARJIMA JARAYONIDA MADANIY TAFOVUTLARNING

TA'SIRI 377-384

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Abdullayeva Nodira Odil qizi

OILAVIY (MAISHIY) ZO'RAVONLIK OMILLARI MAJMUASI 385-393

Jo'raqulov Javohir Musoqul o'g'li

TOVLAMACHILIK JINOYATINI AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN

FOYDALANIB SODIR ETISH AMALIYOTI: MUAMMO VA YECHIMLAR 394-399

Otamirzayev Oybek Murodullo o'g'li

YER OSTI SUVLARINI MUHOFAZA QILISH VA ULARDAN FOYDALANISHNING

PREDMETI VA USULLARI 400-407

Утебаев Саламат, Калбаева Эльдора

ВОПРОСЫ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЕ

ХУЛИГАНИЯ В НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ 408-413

Nuriddinov Ismoil O'lmas o'g'li

BURHONUDDIN MARG'INONIYNING "HIDOYA" ASARIDA JINOYAT VA JAZO

MUVOZANATIGA OID AYRIM MASALALAR 414-420

Jabbarova Yulduz Ibrohim qizi

SUN'IY INTELLEKTNING NOTO'G'RI XULOSALARI (GALLYUTSINATSIYALAR):

MOHIYATI, SABABLARI VA HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ZARURATI 421-432

Burxonov Shahzod Burxon o'g'li

XALQARO MEHNAT STANDARTLARI VA MEHNAT SHAROITLARINI

TARTIBGA SOLISH 433-438

Avezov Umidjon Toshpulatovich

O'ZBEKISTONDA KASABA UYUSHMALARI FAOLIYATINING RIVOJLANISH

BOSQICHLARI TAHLILI 439-446

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Максудов Улугбек Курбанович

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ АКТИВНОСТИ

СТУДЕНТОВ В ИННОВАЦИОННЫХ И СТАРТАП-ПРОЕКТАХ

В УСЛОВИЯХ МИРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 447-453

Lutfillayev Maxmud, Egamberdiyeva Feruza

SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI, TARIXI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI 454-458

Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich

O'QUV FAOLIYATI TAMOIYILLARIDA INTEGRATIV VA SINERGETIK YONDASHUVLAR 459-463

Jamolova Gulbadanbegim, Muhammadiyeva Elmera

TALABALARDA TAHLILIIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK

ASOSLARI 464-468

Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich

TA'LIM JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN KOMPLEKS

FOYDALANISHNING METODIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 469-478

<i>Ishonkulov Ashraf Kurbonkulovich</i> GLOBALLASHUV SHAROITIDA TA'LIM JARAYONIDA INFORMAL TA'LIM YONDASHUVDAN FOYDALANISH ZAMONAVIY PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	479-484
<i>Esboganova Baxit Daribayevna</i> UMUMTA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK DARSLARIDA O'QUVCHILARGA AMALIY MASHG'ULOTLAR OLIB BORISH METODIKASI	485-490
<i>Kamalova Dilnavoz, Amurillayeva Munira</i> TEKNOLOGIYA DARSLARINI O'TISHDA SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI	491-495
<i>Абдуллаева Дилдора Улугбековна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРАВОВЫХ ДИСЦИПЛИН В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ	496-503
<i>Xamidova Zaynura Ramazonovna</i> STEAM TA'LIM TEKNOLOGIYASINING TA'LIM JARAYONIDA QO'LLANILISHI VA RIVOJLANISHIDA PEDAGOGIK MUAMMOLAR	504-508
<i>Mustayeva Guldora, Mustayeva Guliston</i> SCIENTIFIC FOUNDATIONS OF REFLECTION MECHANISMS IN PEDAGOGICAL ACTIVITY	509-514
<i>Avazova Munisa</i> TA'LIM DIZAYNIDA O'QUVCHILARNING MOTIVATSIYASINI OSHIRISH: GAMIFIKATSIYA VA INTERAKTIV METODLARNING TA'SIRI	515-517
<i>Abdullayeva Mohigul, Fazlitdinov Muhammadali</i> SUN'IY INTELLEKT VA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING XXI ASRDAGI ROLI HAMDA ULARNING TURLI SOHALARGA TA'SIRINI O'RGANISH	518-521
<i>Urinova Dilbar Abdusamat qizi</i> MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIM FAOLIYATINI MODERNIZATSIYA QILISHDA TARBIYACHILARNING OTA-ONALAR BILAN ISHLASHINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI	522-526
<i>Turdaliyeva Qizlarxon Ilhomjon qizi</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING FUNKSIONAL YONDASHUV METODLARI	527-532
<i>Baratov Jo'raqo'zi Shukurjon o'g'li</i> BO'LAJAK MUHANDISLARNI TAYYORLASHDA AMALIY MASHG'ULOTLARDA NOSTANDART TOPSHIRIQLARDAN FOYDALANISH METODIKASI	533-539
<i>Suvanova Gulbaxor Baxromovna</i> KO'P MILLATLI MAKTABLARDA MADANIYATLARARO KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY YONDASHUVLAR	540-543
<i>Qarshiyeva Muborak, Karshiyev Jaxongir</i> BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING LINGVISTIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH ORQALI XALQARO BAHOLASH DASTURLARI (PIRLS)GA TAYYORLASH USULLARI	544-547
<i>Djurayeva Nargis Narkulovna</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM PEDAGOGIKASIDA O'QUVCHILARDA NAFOSAT TARBIYASINING O'RNI	548-552

<i>Otabayev Iskandar Abdug'aniyevich</i> KREDIT-MODUL TIZIMI ORQALI O'QUV REJALARINI ISHLAB CHIQISH VA ULARNI AMALIY TATBIQ ETISH BOSQICHLARI	553-562
<i>Bozorov Zokir, Ravshanova O'g'ilshod</i> BO'LAJAK MATEMATIKA FAN O'QITUVCHILARINING PLANIMETRIYA BO'YICHA KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA TALABALAR MUSTAQIL ISHLARINING ROLI	563-568

Received: 15 April 2025

Accepted: 1 May 2025

Published: 10 May 2025

Article / Original Paper

THE PRACTICE OF COMMITTING EXTORTION CRIMES USING INFORMATION TECHNOLOGIES: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Jurakulov Javokhir Musokul ugli

Senior Lieutenant, operational representative of the Sergeli District Internal Affairs Bureau of the Federal Migration Service, independent investigator

E-mail: jjuraqulov327@gmail.com

Abstract. This article comprehensively analyzes the practice of committing extortion crimes using information technologies, its modern manifestations and negative impacts on society, the inefficiency of the existing legal framework, the importance of technical and moral preventive measures in ensuring cybersecurity, and innovative approaches in this regard are proposed.

Keywords: extortion crime, information security, cybercrime, personal data, cybersecurity, legal framework, preventive measures, innovative, digital extortion.

TOVLAMACHILIK JINOYATINI AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB SODIR ETISH AMALIYOTI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Jo'raqulov Javohir Musoqul o'g'li

Sergeli tumani IIO FMB KJQKB tezkor

vakili katta leytenant, mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada tovlamachilik jinoyatlarini axborot texnologiyalaridan foydalanib sodir etish amaliyoti, uning zamonaviy ko'rinishlari va jamiyat hayotiga salbiy ta'sirlari keng ko'lamda tahlil qilinadi, mavjud huquqiy bazaning yetarli darajada samarador emasligi, kiberxavfsizlikni ta'minlashda texnik va ma'naviy profilaktika choralarining ahamiyati hamda bu borada innovatsion yondashuvlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: tovlamachilik jinoyati, axborot xavfsizligi, kiberjinoyatchilik, shaxsiy ma'lumotlar, kiberxavfsizlik, huquqiy baza, profilaktika choralari, innovatsion, raqamli tovlamachilik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I5Y2025N65>

Kirish. Bugungi kunda zamonaviy axborot texnologiyalarining rivojlanishi insonlar o'rtasida muloqot shakllarini o'zgartirib, global axborot almashish maydonini shakllantirmoqda. Shuningdek, innovatsion axborot texnologiyalarining imkoniyatlarini suiiste'mol qiluvchi kiberjinoyatchilik subyektlari tomonidan turli xil huquqbuzarliklar sodir etilishi kuzatilmoqda. Ayniqsa, tovlamachilik jinoyatlarini axborot texnologiyalaridan foydalanib amalga oshirish bugungi kunda keng tarqalib, shaxsiy va korporativ ma'lumotlar xavfsizligiga jiddiy tahdid solmoqda.

Adabiyotlar sharhi. Albatta, ushbu turdagi jinoyatlarni sodir etgan shaxslarga O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga muvofiq chora ko'riladi. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi 165-moddasi hamda "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunlarida axborot xavfsizligini ta'minlash masalalari yoritilgan bo'lsa-da, raqamli jinoyatchilikning murakkabligi ushbu sohada chuqurroq tadqiqotlar o'tkazishni taqozo

etmoqda. Tovlamachilikning yangi shakllari — ijtimoiy tarmoqlar, elektron pochta, messenjerlar orqali tahdid qilish, nojo'ya kontentlar tarqatish kabi holatlar kiberxavfsizlikni kuchaytirish zaruratini keltirib chiqarmoqda.

Ushbu maqolani yoritish jarayonida dastavval “tovlamachilik”, “kiberjinoyatchilik” so'zining terminologik tushunchalariga to'xtalib o'tishimiz va ularning mazmunini tushunib olishimiz maqsadga muvofiqdir, negaki ijtimoiy va boshqa yuridik adabiyotlarda mazkur terminlar turlicha talqin qilinadi.

Jumladan, “tovlamachilik” deganda, jabrlanuvchining axborot resursini yo'q qilish, o'zgartirish, egallab olish yoki to'sib qo'yish, uni sharmanda qiladigan uydirmalar tarqatish bilan qo'rqitib mulk talab qilish tushuniladi. Mobil qurilmalar hamda ijtimoiy tarmoq va messenjerlardagi akkaunt yoki kanallarga zararli dastur yuborish yo'li bilan bloklab (to'sib) qo'yish, ma'lumotlarini o'chirib yuborish, o'zgartirish yoki olib qo'yish bilan qo'rqitib shaxslardan pul yoki boshqa moddiy manfaatdorlik talab qilish holatlari kuzatilmoqda [1].

Kiberjinoyatchilik deganda esa, axborotni egallash, uni o'zgartirish, yuq qilish yoki axborot tizimlari va resurslarini ishdan chiqarish maqsadida kibermakonda dasturiy ta'minot va texnik vositalardan foydalanilgan holda amalga oshiriladigan jinoyatlar yig'indisi tushuniladi [2].

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada adabiyotlar tahlili, natijalar qiyoslash va taqqoslash, ilmiy va amaliy kuzatish usuli, tovlamachilik jinoyatini axborot texnologiyalaridan foydalanib sodir etish amaliyoti o'rganilgan.

Tahlil va natijalar. Jinoyat kodeksining 165-moddasiga ko'ra, tovlamachilik, ya'ni jabrlanuvchi yoki uning yaqin kishilariga zo'rlik ishlatish, mulkka shikast yetkazish yoki uni nobud qilish yoxud jabrlanuvchi uchun sir saqlanishi lozim bo'lgan ma'lumotlarni oshkor qilish bilan qo'rqitib o'zgradan mulkni yoki mulkiy huquqni topshirishni, mulkiy manfaatlar berishni yoxud mulkiy yo'sindagi harakatlar sodir etishni talab qilish yoxud jabrlanuvchini o'z mulki yoki mulkka bo'lgan huquqini berishga majbur qiladigan sharoitga solib qo'yish -uch yildan besh yilgacha ozodlikni cheklash yoxud uch yildan besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Tovlamachilik: a) takroran yoki xavfli residivist tomonidan; b) ko'p miqdorda; v) bir guruh shaxslar tomonidan oldindan til biriktirib sodir etilgan bo'lsa, -besh yildan o'n yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Tovlamachilik: a) juda ko'p miqdorda; b) o'ta xavfli residivist tomonidan; v) uyushgan guruh tomonidan yoki uning manfaatlarini ko'zlab sodir etilgan bo'lsa, -o'n yildan o'n besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Shu o'rinda sud amaliyotidan misol keltirsak: Sudlanuvchi Eldor Mirzoxidov (ism shariflar shartli) 2021-yil oktyabr oyining boshlarida jabrlanuvchi Iroda Shoyevaga sir saqlanishi lozim bo'lgan ma'lumotlar, ya'ni “o'ta yaqin” munosabatda bo'lgan holatlarni videotasvirga tushirib olgani, uni tarqatib yuborishi va oila-a'zolariga oshkor qilishini aytib qo'rqitib, undan 5 000 000 so'm berishini talab qilib, uni o'z mulkini berishga majbur qiladigan sharoitga solib qo'yib, undan 5 000 000 so'm hamda joriy yil 21-fevral kuni M.Isaqovanning arizasiga asosan o'tkazilgan tezkor tadbir davomida 1 500 000 so'm pullarni olib, tovlamachilik qilgan.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 32-moddasiga muvofiq, umumiy qasd bilan qamrab olingan va yagona maqsadga yo'naltirilgan bir jinoyat tarkibini tashkil qiluvchi

bir-biriga o'xshash bir necha jinoiy qilmishdan iborat bo'lgan (davomli) jinoyat takroran sodir etilgan deb topilmaydi.

Sudlanuvchi Eldor Mirzoxidovning sodir etgan jinoyatining obyekti va sodir etish usuli, oqibatlarini bir xil bo'lib, uning jinoiy harakati umumiy, yagona qasd bilan qamrab olingan va uning sodir etgan tovlamachilik jinoyati davomli xarakterga ega bo'lgan jinoyat hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2006-yil 3-fevraldagi "Sudlar tomonidan jinoyat uchun jazo tayinlash amaliyoti to'g'risida"gi qarori 1-bandida, jinoyat uchun jazo tayinlashda qonuniylik, insonparvarlik, odillik va javobgarlikning muqarrarlari prinsiplariga qat'iy amal qilishi, 3-bandida, JKning 8,54-moddalari mazmuniga ko'ra, jazo adolatli bo'lishi — har bir holatda individual tayinlanishi, jinoyatning xususiyati va ijtimoiy xavflilik darajasiga, aybdorning shaxsiga, shuningdek, jazoni yengillashtiruvchi va og'irlashtiruvchi holatlarga muvofiq bo'lishi kerakligi haqida tushuntirishlar berilgan.

Sud, sudlanuvchi, jabrlanuvchi va guvohlarning ko'rsatuvlarini eshitib, taraflarning muzokara so'zlarini, sudlanuvchining himoya va oxirgi so'zini tinglab, ishdagi dalillarni har tomonlama to'la tekshirib, muhokama qilib, qonun sanksiyasida ko'rsatilgan jazoni tayinladi.

"Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keskin rivojlanishi kiber makonda jinoyat subyektlari tomonidan shaxsiy va korporativ ma'lumotlarga noqonuniy kirib borish hamda ularni tovlamachilik vositasiga aylantirish imkonini beradi, bu esa transmilliy xarakterga ega bo'lgan, murakkab aniqlanuvchi va ko'p bosqichli jinoyat mexanizmlarini shakllantiradi" [3]. Har qanday holatda ham tovlamachilik qurboni – bu muayyan talab bilan tahdid qilingan jismoniy yoki yuridik shaxsdir. Ma'lumki, ularning aksariyati bu borada huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilishni afzal ko'rmaydi.

Tovlamachilik o'zgan mulkni yoki mulkiy huquqni topshirishni, mulkiy manfaatlar berishni yoxud mulkiy yo'sindagi harakatlar sodir etishni talab qilishdan iborat. Ya'ni:

- jabrlanuvchi yoki uning yaqin kishilariga zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish;
- mulkka shikast yetkazish yoki uni nobud qilish bilan qo'rqitish;
- (jabrlanuvchi yoki uning yaqinlari uchun) sir saqlanishi lozim bo'lgan ma'lumotlarni oshkor qilish bilan qo'rqitish;
- jabrlanuvchini o'z mulki yoki mulkka bo'lgan huquqini berishga majbur qiladigan sharoitga solib qo'yish tovlamachilikni sodir etish hisoblanadi.

Tovlamachining talablari og'zaki, telefon, faks, xat orqali va boshqa usullarda amalga oshirilishi mumkin. Jabrlanuvchi shaxsning asosiy alomatlari quyidagilardan iborat:

-Jinoyatga nisbatan zaiflik – ya'ni zarur belgilar mavjudligi (ko'pincha bu to'lovga qodirlik, yuqori obro' va jinsiy tovlamachilik holatlarida – jins va jinsiy xususiyatlar);

-Zaiflik – ya'ni jismoniy yoki ma'naviy jihatdan zaif bo'lish, tovlamachiga samarali qarshilik ko'rsata olmaslik (ko'plab hodisalar anonim bo'ladi, jabrlanuvchiga juda kam vaqt beriladi, transchegaraviy xususiyatlar mavjud bo'ladi, ya'ni jinoyatchilar jabrlanuvchidan yoki unga tegishli huquqni muhofaza qiluvchi organlardan uzoqda joylashgan bo'ladi) [4].

-Yuqori darajadagi internet faolligi. Onlayn tarmoqlarda faol bo'lgan shaxslar (ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda) haqida ko'p miqdorda axborot mavjud bo'lgani sababli, ular osongina aniqlanadi va nishonga olinadi.

-Huquqiy va texnik himoyaning pastligi. Ko'pchilik jabrlanuvchilar axborot xavfsizligi bo'yicha yetarli bilim va vositalarga ega emas, bu esa ularni oson nishonga aylantiradi.

-Axborot zaifligi. Jabrlanuvchi osonlik bilan tahdid ostida qoladigan, tarqatilishi mumkin bo'lgan shaxsiy yoki maxfiy ma'lumotlarga ega bo'ladi.

Tovlamachilikdagi qo'rqitishga quyidagi: birinchidan, o'zida jabrlanuvchi yoki uning yaqin qarindoshlariga nisbatan zo'rlik ishlatish, mulkka zarar yetkazish yoxud ular uchun sir saqlanishi lozim bo'lgan ma'lumotlarni oshkor qilish niyati bildirilgan bo'lishi; ikkinchidan, tahdid real, ya'ni agar jabrlanuvchi, tovlamachining talablarini bajarmasa tahdid amalga oshirilishi mumkinligidan xavotir bo'lishi kerakligi kabi alomatlarga ega bo'lishi lozim. Jabrlanuvchi tomonidan qo'rqitishning xususiyati va jadalligi qanday qabul qilinganligi jinoyatning kvalifikatsiyasiga ta'sir ko'rsatmasligi lozim.

Texnologiyalar rivojlangan sari jinoyatchilar yangi joylarga kirib, qurbonlarni shantaj qilishni osonlashtirishmoqda Misol uchun, AI va deepfake texnologiyalari, ular tasvirlarni yaratishda ishlatiladi va qurbonlarni moliyaviy foyda yoki jinsiy rohat uchun shantaj qilishda qo'llanilmoqda. Dark web esa yana bir muammo tug'diradi, chunki biz tashkil etilgan jinoyat guruhlarining "premium kontent"ni sotish bilan shug'ullanishini ko'rdik. Yangi kontent yoki eski kontent bo'lishidan qat'iy nazar, asosiy xabar shundaki, bunday tasvirlarga talab mavjud va tashkil etilgan jinoyat guruhlar boshqalar qurbon bo'lishidan moliyaviy foyda olishmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining global miqyosda keng qo'llanilishi kiberjinoyatchilik, xususan, tovlamachilikning yangi shakllarini yuzaga keltirdi; bu holatda jinoyatchilar jabrlanuvchining shaxsiy yoki tijorat ma'lumotlarini noqonuniy yo'l bilan qo'lga kiritib, ularni fosh qilish tahdidi ostida moliyaviy yoki boshqa turdagi manfaatlarni talab qilishadi. Bunday holatlar, ayniqsa, ma'lumotlar bazalarining yetarli darajada himoyalanganligi, foydalanuvchilarning kiberhujumlarga tayyor emasligi va xalqaro huquqiy mexanizmlarning to'liq ishlamasligi sababli tez-tez sodir bo'lmoqda.

Tovlamachilik jinoyatini kiber hujumchilar turli usullar orqali amalga oshirmoqda:

-Ransomware hujumlari: Hujumchi qurbonning kompyuter tizimiga zararli dastur kiritadi, bu dastur qurbonning fayllarini shifrlaydi va ularni ochish uchun to'lov (odatda kriptovalyutalarda) talab qiladi. Agar qurbon to'lovni amalga oshirmasa, ularning ma'lumotlari o'chiriladi yoki umumiy foydalanishga beriladi. Bu hujum asosan yirik biznes va korxonalarga uyushtiriladi.

-DoS hujumi – hujum qilinayotgan server ni faoliyatini vaqtincha to'xtatib qo'yish. Bunda hujum qiluvchi nishondagi mavjud xatoliklardan foydalanib unga maxsus noto'g'ri so'rovlar orqali murojaat qilib buffer to'lishini yuzaga keltiradi.

-Kiber shantaj va ma'lumotlarni o'g'irlash: Xakerlar shaxsiy yoki korporativ ma'lumotlarni o'g'irlab, ular bilan shantaj qilishadi. Ma'lumotlar tarqatilishi yoki sotilishi bilan tahdid qilinadi, agar qurbon to'lovni amalga oshirmasa.

-Doxing hujumi -bu qurbonning shaxsiy yoki maxfiy ma'lumotlarini, masalan, uy manzili, telefon raqami yoki bank ma'lumotlarini kashf qilish yoki ommaga oshkor qilishni anglatadi, odatda zarar yoki bezovtalik keltirish maqsadida. Agar hakerning talablariga amal qilmasa, extorsionistlar ma'lum shaxslar yoki guruhlar ustidan doxing tahdidlarini kiritishlari mumkin.

Tovlamachilik – bu jinoyat talablari qo'yilgan paytdan boshlab sodir etilgan jinoyat deb hisoblanadi. Tovlamachilik uchun jazoni og'irlashtiruvchi holatlar quyidagilar: jinoyatni oldindan til biriktirgan guruh tomonidan sodir etilishi; zo'ravonlik qo'llanilishi; katta miqdorda sodir etilishi; uyushgan jinoiy guruh tomonidan juda katta miqdorda mulkni qo'lga kiritish maqsadida sodir etilishi; jabrlanuvchiga og'ir tan jarohati yetkazilishi.

Tovlamachilik bilan yuzma-yuz kelganda eng muhim qoidalar quyidagilar: tovlamachi bilan bog'lanmaslik, muzokara qilmaslik, unga qo'ng'iroq qilmaslik yoki xat yozmaslik va eng asosiysi – unga pul yubormaslik. Nega tovlamachilarga pul to'lash mumkin emas:

Birinchidan, jinoyatchi o'z va'dasini bajarishiga hech qanday kafolat yo'q.

Ikkinchidan, siz pul yuborsangiz, jinoyatchiga bu narsa siz uchun juda muhim ekanini ko'rsatasiz.

Uchinchidan, siz ularning talablariga bo'ysunsangiz, ular yanada ko'proq pul talab qilishni davom ettiradi va o'z narxlarini oshiradi.

Internetda tovlamachilik qurboniga aylanmaslik va xavf-xatarni kamaytirish uchun quyidagi asosiy xavfsizlik tavsiyalariga amal qilish zarur:

- ikki bosqichli autentifikatsiyani (ikki faktorli tekshiruvni) qo'llash;

- zaxira nusxalarini saqlash ya'ni eng kerakli ma'lumotlarni muntazam ravishda zaxiralash, ransomware hujumlari kabi vaziyatlar uchun foydali bo'ladi. Agar tizimga hujum qilinsa, zaxira nusxalari yordamida ma'lumotlarni tiklash mumkin.

- dasturlar va operatsion tizimni doimiy ravishda yangilab borish, ularni eng so'nggi versiyalarga olib chiqish;

- zaruriy xavfsizlikni ta'minlash, tizim va dasturlarni doimiy ravishda yangilab turish zarur. Kompyuterlar va serverlarga yangi xavfsizlikni ta'minlash yangilanishlarini o'rnatish, shuningdek, xavfsiz parollarni ishlatish orqali tizimni mustahkamlash lozim;

- parollarni qayta-qayta ishlatishdan saqlanish, chunki bir hisob qaydnomasi buzilgach, kiberjinoyatchilar boshqa barcha hisoblarga ham kirish imkoniyatiga ega bo'lishi mumkin;

- zararlangan elektron pochta ilovalari va havolalaridan ehtiyot bo'lish: Phishing xabarlar orqali zararli dasturlarni tarqatish keng tarqalgan. Elektron pochta ilovalarini va havolalarni ochishda ehtiyot bo'lish, noma'lum manbalardan kelgan xabarlarga ishonmaslik zarur.

- murakkab va kam ma'lum bo'lgan iboralardan tashkil topgan ishonchli parollardan foydalanish;

- shaxsiy va korporativ ma'lumotlarni himoya qilish. Eng asosiysi shaxsiy ma'lumotlarni internetda kamroq oshkor qilish, ijtimoiy tarmoqlarda ehtiyotkorlik bilan bo'lishish, ma'lumotlar bazasining xavfsizligini ta'minlash juda muhim.

Shantaj, zo'ravonlik va extortsion har kimga, ayniqsa bolalarga jiddiy zarar etkazishi mumkin. Bu holatlarda qurbonlar psixologik travma, o'ziga zarar yetkazish yoki yanada og'irroq holatga duchor bo'lishi mumkin. Har qanday tergovchining maqsadi — bu qurbonlarga yordam berish va ularga kerakli qo'llab-quvvatlashni taqdim etishdir. Shuning uchun bu juda muhimdir. Stable Diffusion kabi vositalar onlayn muhitni tubdan o'zgartirib yubordi va ular yangi, to'liq o'zgacha qiyinchiliklarni keltiradi. Masalan, yaratilgan tasvirlar har qachongidan ham realistik bo'lib borayotgani, tergovchilarga bu tasvirlarning qurboni mavjudligini aniqlashni juda qiyinlashtiradi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, axborot texnologiyalari yordamida sodir etiladigan tovlama jinoyatlari hozirgi kunda global muammoga aylangan. Mazkur jinoyatlarning oldini olish uchun, birinchidan, axborot tizimlarining muntazam yangilanishini ta'minlash, ikkinchidan, foydalanuvchilarni kiberxavfsizlikning asosiy prinsiplari bo'yicha o'qitish, uchinchidan esa, xalqaro axborot xavfsizligi standartlarini joriy etish zarur. Shuningdek, yuridik shaxslar darajasida maxfiy ma'lumotlarga doir siyosatlarni ishlab chiqish

va huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan tezkor axborot almashinuvini yo'lga qo'yish kiber tovlamachilikning ijtimoiy xavfini kamaytiradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. <https://www.gazeta.uz/oz/2024/01/20/extortion/>
2. Ўзбекистон Республикасининг 2022 йил 15 апрелдаги “Киберхавфсизлик тўғрисида”ги ЎРҚ-764-сон Қонуни. (Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 16.04.2022 йил, 03/22/764/0313-сон).
3. “Cybercrime and Digital Forensics” – Thomas J. Holt, Adam M. Bossler, Kathryn C. Seigfried-Spellar
4. Вымогательство // Википедия. Свободная энциклопедия. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Вымогательство>
5. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi – T.: 2024.
6. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi – T.: 2024.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).